

Vergaderjaar 2005–2006

30 300 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2006

Nr. 268

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 12 september 2006

Op 22 juni 2006 bent u geïnformeerd over de plannen voor een Centrum voor Geschiedenis en Democratie (CGD) (kamerstuk 30 300 VIII, nr. 246). Vervolgens is in het debat met de Tweede Kamer op 27 juni jl. (Handelingen der Kamer II, vergaderjaar 2005–2006, nr. 95, blz. 5876–5894) en in de daarop aangenomen motie Verhagen c.s. (30 300 VIII, nr. 249) aan de regering gevraagd voor Prinsjesdag met concrete voorstellen te komen voor een Nationaal Historisch Museum (NHM). Deze voorstellen dienen vergezeld te gaan van een indicatie van de incidentele en structurele kosten en dienen rekening te houden met bestaande voorstellen, zoals het CGD en de mogelijkheden van de canon, om historische kennis te verbreiden.

In het debat heb ik aangegeven dat er voor Prinsjesdag geen tot in detail uitgewerkt voorstel zal kunnen liggen. Wel heb ik om de uitvoering van de motie te starten de heer drs. W.G. van der Weiden, oud-directeur van Naturalis en Museon en Chairman of the European Museum Forum, gevraagd een visie op te stellen, waarin de contouren voor een NHM worden geschetst. Deze visie bied ik u hierbij aan, mede namens de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties. Conform de tekst van de motie, is in de visie rekening gehouden met de verschillende, al bestaande initiatieven om het historisch besef van de Nederlandse bevolking te versterken. Daartoe behoren Anno, Centrum voor Geschiedenis en Democratie, het canonadvies, en museale instituten in Den Haag: de voorgenomen nieuwe vestiging van het Rijksmuseum te Den Haag en het werk van het Haags Historisch Museum en het Mauritshuis. Tenslotte is onderscheid nodig met het Huis voor de Culturele Dialoog. Dit richt zich niet op geschiedenis, maar op het artistieke en kunstenterrein. Het wil de verrijking en onderlinge beïnvloeding van verschillende culturen actief laten zien. Het ligt voor de hand dat een Nationaal Historisch Museum, afhankelijk van het thema, samenwerkt met het Huis voor de Culturele Dialoog.

Visie Nationaal Historisch Museum

De visie gaat in op verschillende aspecten die van belang zijn bij de opzet van een NHM. Deze betreffen de doelgroepen van het museum, de criteria voor de inhoudelijke presentaties, de vraag of het museum een eigen collectie moet bezitten, de relatie van het museum tot bestaande historische instituten en initiatieven, de vraag of het museum moet worden gehuisvest in een bestaand gebouw of in nieuwbouw en de meest gewenste locatie daarvoor. Daarnaast is een indicatie gegeven van de kosten, de organisatie en het publieksbereik.

Samenvattend kan het volgende worden gezegd. Het doel van het museum is dat het een overzicht geeft van en inzicht biedt in de Nederlandse geschiedenis. De chronologie en de canon zijn uitgangspunten voor de presentaties. Het museum is bedoeld voor een breed publiek met als kerndoelgroep leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs. Ook zal het Nationaal Historisch Museum een levend museum worden en geen monument van gestolde geschiedenis. Het zal geen eigen collectie vormen, maar gebruik maken van collecties van andere musea en andere organisaties en interactief en multimediaal zijn.

In de visie wordt gesteld dat het Nationaal Historisch Museum een «landmark» moet zijn. Dat wil zeggen dat het moet worden gehuisvest in een nieuw, spectaculair gebouw, ontworpen door een toonaangevende architect. Daarmee worden de uitstraling, symboolfunctie en aantrekkingskracht van het museum gediend. In de visie zijn verschillende opties voor een locatie genoemd, variërend van Amsterdam tot Almere, maar de opsteller heeft een lichte voorkeur voor Den Haag.

De eenmalige investeringskosten van het Nationaal Historisch Museum worden in de visie geraamd op € 60 miljoen en de structurele exploitatiekosten op € 15 mln. waarvan € 12 mln. overheidssubsidie.

Standpunt kabinet

Het kabinet beschouwt de visie van het NHM als «landmark», met nationale uitstraling en vernieuwende presentaties, waar de canon voor het onderwijs maximaal zichtbaar is, aantrekkelijk voor een breed publiek en het onderwijs, als een eerste stap op weg naar concrete voorstellen zoals gewenst door de Kamer in de motie Verhagen. Het Kabinet kan op dit moment niet alle ideeën uit de visie omarmen, omdat nadere uitwerking en afweging van alternatieven noodzakelijk is. Enkele ideeën uit de visie kan het Kabinet al onderschrijven:

1. dat het Nationaal Historisch Museum het verspreiden van kennis over de canon van de geschiedenis als doel heeft.
2. dat het moet bijdragen aan het geschiedenis onderwijs.
3. dat de doelgroep het deel van de het brede publiek moet zijn dat niet wordt bereikt door andere initiatieven.
4. dat het Nationaal Historisch Museum interactief zal moeten werken op een manier vergelijkbaar met Nemo en dat het ook in interactie moet werken met het onderwijs en de musea.

De punten waarop het Kabinet nader onderzoek en afweging nodig acht, zijn:

- het gebouw; het betreft de keuze tussen nieuwbouw of bestaande gebouwen,
- de grootte van de organisatie en haar structurele kosten, en
- de locatie.

Het Kabinet is van oordeel dat de afbakening met bestaande initiatieven die in de visie worden gepresenteerd, goed overeenkomt met de aan het begin van deze brief op dit punt gegeven uitgangspunten.

Het kabinet concludeert dat een dergelijk museum complementair moet zijn aan de genoemde initiatieven. Het zal de enige instelling zijn waarin een compleet beeld van de Nederlandse geschiedenis tot leven wordt gebracht op één plek. Het Nationaal Historisch Museum dient de presentaties van andere cultuurhistorische instellingen te versterken doordat het zal doorverwijzen naar die instellingen en het een podium zal bieden aan de kennis en de collecties van andere instellingen. Het Nationaal Historisch Museum dient met andere woorden iets wezenlijks toe te voegen aan wat in Nederland op verschillende plekken reeds bestaat. In dat verband merkt het kabinet op dat de voor het nieuwe museum te kiezen naam, afdoende onderscheidend moet zijn van de namen van de bestaande musea. Dit geldt met name voor het Rijksmuseum te Amsterdam. Ook in de uitwerking van een mogelijke organisatiestructuur zal zorg worden gedragen voor voldoende waarborgen om te zorgen dat het museum voldoende complementair is aan andere musea in het algemeen, en het Rijksmuseum in het bijzonder. Het kabinet onderschrijft dus ten volle dat het Nationaal Historisch Museum geen losstaand initiatief mag worden. Het zal een podium zijn voor alle instituten die zich met de Nederlandse geschiedenis of de Nederlandse democratie bezighouden.

In dit verband is de relatie met het Rijksmuseum in Amsterdam van bijzonder belang. Het Rijksmuseum Amsterdam profileert zich als het nationale (historische) museum waar een overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis te zien is. In de nieuwe inrichting van het gerenoveerde rijksmuseum wordt in chronologische volgorde en langs lijnen van de canon een geïntegreerde opstelling van kunst en geschiedenis vormgegeven aan de hand van de eigen collecties.

De opzet van het NHM, zoals geschetst in de visie, is echter onderscheidend van die van de bestaande musea. Het NHM bezit geen eigen collectie, maar maakt gebruik van bruiklenen van andere musea. Ook de aard van de voorwerpen die het NHM zal tonen, verschilt van die van de bestaande musea. Het beperkt zich niet tot (topcollecties)schilderijen en beeldhouwwerken, maar richt zich vooral op «iconen»: sterke tijdsbeelden, actuele thema's. Dat kunnen filmfragmenten zijn, maar ook dagelijkse gebruiksvoorwerpen. Ook is het NHM, in tegenstelling tot het meer klassieke museumconcept, nadrukkelijk gericht op interactiviteit. Nieuwe media, beleving en actie door bezoekers zijn van groot belang om aan te sluiten op en aantrekkelijk te zijn voor ook onervaren museumbezoekersgroepen, zoals jongeren, vmbo-leerlingen, laagopgeleiden etc. Het publiek van het Rijksmuseum bestaat uit 70% buitenlandse toeristen terwijl het NHM zich met name richt op brede lagen van het Nederlandse publiek en op leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs.

Ook in de organisatiestructuur van het NHM komt het onderscheid met bestaande musea tot uitdrukking: geen eigen conservatoren of wetenschappelijke staf, maar personeel dat gespecialiseerd is in media, onderwijs en evenementen. Voor specialistische vakkennis wordt samengewerkt met musea en andere instituten.

Punten van nader onderzoek en afweging

De heer van der Weiden maakt een aantal expliciete keuzes t.a.v. het gebouw, de locatie én kosten. Deze kunnen ook anders ingevuld kunnen worden en zouden daarom nader onderzocht en afgewogen moeten worden.

Ten eerste de mogelijke locatie Soestdijk. Voordelen van huisvesting van het NHM in Soestdijk zijn dat het een bestaand gebouw is waarvoor in ieder geval een nieuwe bestemming nodig is. Ook de lagere kosten zijn een voordeel. Daar staat echter tegenover dat de locatie minder geëigend lijkt, het publieksbereik kleiner zou kunnen zijn omdat Soestdijk de jongere generatie wellicht niet zo zal aanspreken én grote associatie met slechts één aspect van de geschiedenis, namelijk het Koninklijk Huis. Onderzocht moet worden hoe groot deze bezwaren zijn en of ze te ondervangen zijn.

De locatie Den Haag heeft als voordelen de bereikbaarheid, het vermoedelijk grote bereik en de associatie met de stad waar het Nederlands bestuur zetelt. Vestiging in Den Haag maakt geschiedenis en democratie tastbaar omdat een bezoek aan het NHM kan worden gecombineerd met al hetgeen in en rond het parlement en de Hofvijver aan geschiedenis en democratie verder te beleven valt. Nadeel is het kostenplaatje. In de uitwerking van deze keuze dient dan ook een inventarisatie uitgevoerd te worden van andere bestaande gebouwen in Den Haag, die met een vergelijkbaar pakket aan activiteiten, met lagere kosten gerealiseerd kunnen worden.

Wellicht is ook een heel andere locatie mogelijk, namelijk een waar al veel bezoekers komen, zoals (in de nabijheid van) de Efteling. De mogelijkheid daartoe moet worden onderzocht alsmede de vraag of daarmee de gewenste doelgroep kan worden bereikt en of de interactie met het onderwijs en de musea goed gestalte kan krijgen.

Wat betreft de kostenramingen die de visie heeft gepresenteerd, is het kabinet van mening dat deze nog zeer indicatief zijn en in een eventueel vervolg plan van aanpak zijn te specificeren, evenals de keuze voor de locatie(s). Ook moet de omvang van het apparaat in vergelijking tot andere vergelijkbare musea nader bekeken worden. In de verdere uitwerking moet ook worden gezien in welke mate de geschiedenis van de democratie, in een historische context geplaatst, een plaats krijgt die kan bijdragen aan actief burgerschap en draagvlak voor de democratie.

Nader onderzoek naar de mogelijkheid van een louter virtuele samenwerking tussen bestaande musea is interessant vanuit kostenoverwegingen, maar doet niet echt recht aan de wens van de Tweede Kamer zoals neergelegd in de motie Verhagen, om een zichtbare en aansprekende locatie te hebben. Inhoudelijk is aannemelijk dat een virtuele samenwerking zonder eigen centrum veel minder impact zal hebben dan een samenwerking die gecentreerd is rond een eigen gebouw.

Het kabinet ziet in de visie een realistische basis om een aparte projectorganisatie op te richten met als doel verdere plannen voor een Nationaal Historisch Museum te ontwikkelen. Daarbij moeten de genoemde punten van onderzoek en afweging nader worden uitgewerkt. Deze verdere uitwerking zou zodanig moeten plaatsvinden dat het volgende kabinet een besluit kan nemen over het al dan niet stichten van een Nationaal Historisch Museum, rekening houdend met de dan bestaande financiële mogelijkheden.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. J. A. van der Hoeven